

mare nituntur, a parentibus simul animas cum corporibus propagari. Animas enim dictas pro hominibus; a parte totum significante locutione, nullus ambigit. Sed quomodo ipsam partem, ex qua totum commemoratum est, hoc est, animam, cujus nomine totus homo significatus est, alienemus ab eo quod dictum est: « Exierunt de fe- » moribus ejus, » ut carnes tantum ex illo natas, quamvis solæ animæ nominentur, accipiamus, quærendi sunt locutionum modi secundum Scripturas.

QUÆSTIO CLI.

« Hi filii Liæ, quos peperit ipsi Jacob in Mesopotamia » Syriæ et Dinam filiam ejus, omnes animæ filii et filiæ » ejus triginta tres¹. » Numquid istæ omnes triginta tres animæ ex Lia in Mesopotamia Syriæ natæ sunt? Sex utique filii et una filia, ex quibus nepotes commemorati sunt². Si ergo de uno Benjamin quæstio nata fuerat, quando numeratis duodecim filiis Jacob et nominatim commemoratis dictum est: « Hi filii Jacob qui facti sunt » ei in Mesopotamia Syriæ³: » quanto major nunc quæstio est, quomodo triginta tres animæ ex Lia in Mesopotamia Syriæ natæ sunt; nisi quia illa locutio confirmatur, tanquam ibi omnes orti sunt, quorum parentes ibi orti sunt. Deinde et illud jam non dubium est, in una filia filias nominari, plurali numero pro singulari posito.

QUÆSTIO CLII.

Quod legitur sexaginta-sex animas intrasse cum Jacob in Ægyptum, exceptis videlicet filiis Joseph, et deinde illis annumeratis infertur, « Septuaginta-quinque animæ » erant, cum quibus Jacob intravit in Ægyptum⁴, » sic

¹ Gen. XLVI, 15. — ² Vide supra quæst. cxvii. — ³ Gen. xxxv, 26. — ⁴ Id. xlvi, 26, 27.

accipiendum est, qui erant in domo Jacob, quando intravit in Ægyptum. Nam utique quos ibi invenit, non cum eis intravit. Sed quoniam diligentius discussa veritate reperiuntur duo nati jam fuisse cum intravit, Ephræm et Manasses, quod non solum hoc loco hebræi codices habere dicuntur, verumetiam ipsa secundum Septuaginta interpretatio in Exodo declarat, nec Septuaginta interpretes mihi in hoc videntur errasse, qui propter aliquam mysticam significationem quadam velut prophetica libertate hunc numerum complere voluerunt, si adhuc vivente Jacob illi ex duobus filiis Manasse et Ephræm propagati sunt, quos eidem numero domus Jacob aggregandos judicaverunt. Sed quia invenitur Jacob decem et septem annos vixisse in Ægypto¹, quomodo potuerunt filii Joseph illo vivo etiam nepotes habere, non invenitur. Ingressus est enim Ægyptum Jacob secundo anno famis²: nati sunt autem filii Joseph in annis abundantiae³: quibuslibet annis ubertatis nati existimentur, a primo anno ubertatis usque ad secundum annum famis, quo ingressus est Jacob in Ægyptum, novem anni sunt; huc additis decem et septem quibus ibi vixit Jacob, viginti-sex anni reperiuntur. Quomodo ergo minus quam viginti et sex annorum juvenes etiam nepotes habere potuerunt? Sed neque ulla hebræica veritate ista solvitur quæstio. Quemadmodum enim impleri potuit, ut tot nepotes susciperet Jacob antequam intraret in Ægyptum, etiam de Benjamin qui illa ætate venit ad fratrem? Non solum autem Scriptura eum filios habuisse commemorat⁴, sed et nepotes et pronepotem, qui omnes annumerantur sexaginta-sex hominibus, cum quibus Jacob in Ægyptum, etiam secundum hebræicam veritatem perhibetur intrasse. Videndum est

¹ Gen. XLVII, 28. — ² Id. XLV, 6. — ³ Id. XLI, 50. — ⁴ Id. XXXVI, 21, juxta LXX.

etiam, quid sibi velit, quod cum Joseph et filii ejus non amplius quam octo commemorentur, Benjamin vero et ejus filii simul undecim reperiantur, non decem et novem omnes sicut sunt octo et undecim¹, sed decem et octo referantur in summam²; et postea Joseph cum filiis suis, non animæ octo, sed novem fuisse dicantur, cum octo inveniantur. Hæc omnia, quæ indissolubilia videntur, magnam continent sine dubitatione rationem, sed nescio utrum possint cuncta ad litteram convenire, præcipue in numeris, quos in Scripturis esse sacratissimos et mysteriorum plenissimos, ex quibusdam quos inde nosse potuimus, dignissime credimus.

QUÆSTIO CLIII.

COMMENDATUR in Patriarchis, quod pecorum nutritores erant a pueritia sua et a parentibus suis³. Et merito, nam hæc est sine ulla dubitatione justa servitus et justa dominatio, cum pecora homini serviunt, et homo pecoribus dominatur. Sic enim dictum est cum crearetur: « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram, » et habeat potestatem piscium maris et volatilium cæli, » et omnium pecorum quæ sunt super terram⁴. » Ubi insinuatur rationem debere dominari irrationabili vitæ. Servum autem hominem homini, vel iniquitas vel adversitas fecit: iniquitas quidem, sicut dictum est: « Male dictus Chanaan, erit servus fratribus suis⁵: » adversitas vero, sicut accidit ipsi Joseph, ut venditus a fratribus servus alienigenæ fieret⁶. Itaque primos servos, quibus hoc nomen in latina lingua inditum est, bella fecerunt. Qui enim homo ab homine superatus jure belli posset occidi, quia servatus est, servus est appellatus: inde et man-

¹ Gen. xxxvi, 22. — ² Ibid. 27. — ³ Id. xlvi, 32. — ⁴ Id. i, 26. — ⁵ Id. ix, 25. — ⁶ Id. xxxvii, 28.

cipia, quia manu capta sunt. Est etiam ordo naturalis in hominibus, ut serviant fœminæ viris, et filii parentibus: quia et illic hæc justitia est, ut infirmior ratio serviat fortiori. Hæc igitur in dominationibus et servitutibus clara justitia est, ut qui excellunt ratione, excellant dominatione: quod cum in hoc sæculo per iniquitatem hominum perturbatur, vel per naturarum carnalium diversitatem, ferunt justis temporalem perversitatem, in fine habituri ordinatissimam et sempiternam felicitatem.

QUÆSTIO CLIV.

« ABOMINATIO est enim Ægyptiis omnis pastor ovium¹. » Merito Ægyptiis, in quibus figura est præsentis sæculi, in quo abundat iniquitas, abominatio est omnis pastor pecorum. Abominatio est enim iniquo vir justus.

QUÆSTIO CLV.

« VENERUNT autem in Ægyptum ad Joseph Jacob et filii ejus: et audivit Pharao rex Ægypti, et ait Pharao ad Joseph dicens: Pater tuus et fratres tui venerunt ad te: ecce terra Ægypti ante te est, in terra optima collocata patrem tuum et fratres tuos². » Hæc repetitio non prætermissæ rei, ad quam sæpe obscure per recapitulationem reditur, sed omnino aperta est. Jam enim dixerat Scriptura quomodo venerint ad Pharaonem fratres Joseph³, et quid eis dixerit, vel ab eis audierit: sed hoc nunc velut ab initio repetivit, ut inde contexeret narrationem ab his verbis, quæ soli Joseph Pharao dixit: quorum omnium in codicibus græcis, qui a diligentioribus conscripti sunt, quædam obeliscos habent, et significant ea quæ in hebræo non inveniuntur, et in Septuaginta

¹ Gen. xlvi, 34. — ² Id. xlvi, 5, 6. — ³ Id. xlv, 16.

inveniuntur; quædam asteriscos, quibus ea significantur quæ habent Hebræi, nec habent Septuaginta.

QUÆSTIO CLVI.

Quis est quod dixit Jacob Pharaoni: « Dies annorum » vitæ meæ, quos incolō¹? » Sic enim habent Græci, quod Latini habent « ago » vel « habeo, » vel si quid aliud. Utrum ergo ideo dixit, « Quos incolō, » quia in terra natus est, quam nondum populus divina promissione hæreditatis acceperat; et ibi vitam ducens, utique in aliena terra erat, non solum quando peregrinabatur, sicut in Mesopotamia, verumetiam quando ibi erat ubi natus est. An potius secundum id accipiendum est, quod ait Apostolus: « Quamdiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino². » Secundum hoc et illud in Psalmo dictum intelligitur: « Inquilinus ego sum in terra, et » peregrinus sicut omnes patres mei³. » Nam iterum dicit de ipsis diebus vitæ suæ, « Non pervenerunt in dies annorum vitæ patrum meorum, quos dies incoluerunt⁴. » Non enim hic aliud voluit intelligi, quam id quod latini codices habent, « vixerunt: » ac per hoc significavit hanc vitam incolatum esse super terram, id est, peregrinationis habitationem. Sed credo sanctis hoc convenire, quibus aliam patriam æternam Dominus pollicetur. Unde videndum est, quemadmodum dictum est de impiis: « Incolunt et abscondent, ipsi calcaneum meum observabunt⁵. » De his enim convenientius accipitur, qui ut abscondant incolunt, id est, ut insidientur filiis, non manent in domo in æternum.

¹ Gen. XLVII, 9. — ² 2. Cor. V, 6. — ³ Psal. XXXVIII, 13. — ⁴ Gen. XLVII, 9. — ⁵ Psal. LV, 7.

QUÆSTIO CLVII.

« Et dedit eis possessionem in terra optima, in terra » Ramessem, sicut præcepit Pharaō¹. » Quærendum est, utrum terra Ramessem ipsa sit Gessen. Ipsam enim petierant, et ipsam eis Pharaō dari præceperat.

QUÆSTIO CLVIII.

« Et metiebatur triticum patri suo Joseph²: » et tamen eum pater nec quando vidit adoravit, nec quando ab illo triticum accipiebat: quomodo ergo somnium Joseph modo impletum putabimus, et non potius majoris rei continere prophetiam³?

QUÆSTIO CLIX.

« Et intulit Joseph omnem pecuniam in domum Pharaonis⁴. » Pertinuit ad Scripturam in hac etiam re commendare fidem famuli Dei.

QUÆSTIO CLX.

« Dixit autem illis Joseph: Adducite pecora vestra, et » dabo vobis panes pro pecoribus vestris, si defecit argentum⁵? » Quæri potest, cum Joseph frumenta collegerit, unde homines viverent, pecora unde vivebant, cum tanta fames invalesceret: maxime quia fratres Joseph Pharaoni dixerant: « Non sunt enim pascua pecoribus » puerorum tuorum, invaluit enim fames in terra Chanaan⁶; » et propter hanc etiam inopiam pascuorum se venisse commemoraverant. Proinde si ea fame pascua defecerant in terra Chanaan, cur in Ægypto non defecerant, eadem tunc fame ubique invalescente? An sicut perhibetur ab eis qui loca sciunt, in multis Ægypti pa-

¹ Gen. XLVII, 11. — ² Ibid. 12. — ³ Id. XXXVII, 9. — ⁴ Id. XLVII, 14. — ⁵ Ibid. 16. — ⁶ Ibid. 4.

ludibus poterant pascua non deesse, etiam cum fames esset frumentorum, quæ solent Nili fluminis inundatione provenire? Magis enim dicuntur paludes illæ feracia pascua gignere, quando aqua Nili minus excrecit.

QUÆSTIO CLXI.

MORITURUS Jacob filio suo Joseph dicit: « Si inveni » gratiam in conspectu tuo, subjice manum tuam sub » femore meo, et facies in me misericordiam et verita- » tem¹. » Ea filium juratione constringit, qua servum constrinxit Abraham²: ille mandans unde uxor ducatur filio suo, iste sepulturam commendans corpori sui. In utraque tamen causa nominata sunt duo illa, quæ magni habenda atque pendenda sunt in Scripturis omnibus, quacumque dispersim leguntur, misericordia et justitia, vel misericordia et iudicium, vel misericordia et veritas, quandoquidem in quodam loco scriptum est: « Universæ » viæ Domini misericordia et veritas³. » Ita hæc duo multum commendata multum consideranda sunt. Servus autem Abrahæ dixerat: « Si facitis in dominum » meum misericordiam et justitiam⁴: » sicut et iste filio suo dicit: « Ut facias⁵ in me misericordiam et verita- » tem. » Quid sibi autem velit a tanto viro tam sollicita corporis commendatio, ut non in Ægypto sepeliatur, sed in terra Chanaan juxta patres suos, mirum videtur, et quasi absurdum, nec conveniens tantæ excellentiæ mentis propheticæ, si hoc ex hominum consuetudine metiamur. Si autem in his omnibus sacramenta quærantur, majoris admirationis gaudium ipsi qui invenerit orientur. Cadaveribus quippe mortuorum peccata significari in Lege, non dubium est, cum jubentur homines post

¹ Gen. XLVII, 29. — ² Id. XLII, 2. — ³ Psal. XXIV, 10. — ⁴ Gen. XIV, 29. — ⁵ Forte et facies.

eorum contrectationem, sive qualemcumque contactum, tanquam ab immunditia purificari. Et hinc illa sententia ducta est: « Qui baptizatur a mortuo, et iterum tangit » illum, quid proficit lavatio ejus? Sic et qui jejunat super peccata sua, et iterum ambulans hæc eadem facit¹. » Sepultura ergo mortuorum remissionem significat peccatorum, eo pertinens quod dictum est: « Beati quorum » remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata². » Ubi ergo sepelienda erant hoc significantia cadavera Patriarcharum, nisi in ea terra ubi ille crucifixus est, cujus sanguine facta est remissio peccatorum? Mortibus enim Patriarcharum peccata hominum figurata sunt. Dicitur autem ab eo loco, quod Abrahamium vocatur, ubi sunt ista corpora, abesse locum ubi crucifixus est Dominus fere triginta millibus, ut etiam ipse numerus eum significare intelligatur, qui in baptismo apparuit fere triginta annorum: et si quid aliud de re tanta, vel hoc modo vel sublimius intelligi potest, dum tamen non frustra arbitremur tales ac tantos homines Dei tantam gessisse curam pro sepeliendis corporibus suis, cum sit atque esse debeat fidelium ista securitas, quod ubicumque corpora eorum sepeliantur, vel insepulta etiam per inimicorum rabiem relinquatur, aut pro eorum libidine dilacerata absumantur, non ideo vel minus integram, vel minus gloriosam eorum resurrectionem futuram.

QUÆSTIO CLXII.

Quon habent latini codices: « Et adoravit super caput » virgæ ejus³: » nonnulli codices emendatius habent: « Adoravit super caput virgæ suæ, » vel, « In capite virgæ suæ, » sive « in cacumine, » vel « super cacumen. » Fallit eos enim verbum græcum, quod eisdem litteris

¹ Eccli. XXXIV, 30, 31. — ² Psal. XXXI, 1. — ³ Gen. XLVII, 31.

scribitur, sive « ejus, » sive « suæ : » sed accentus dispares sunt, et ab eis qui ista noverunt, in codicibus non contemnuntur; valent enim ad magnam discretionem. Quamvis et unam plus litteram habere posset, si esset « suæ, » ut non esset *δουτῶ*, sed *ἐδουτῶ*. Ac per hoc merito quæritur, quid sit quod dictum est. Nam facile intelligeretur senem, qui virgam ferebat eo more, quo illa ætas baculum solet, ut se inclinavit ad Deum adorandum, id utique fecisse super cacumen virgæ suæ, quam sic ferebat, ut super eam caput inclinando adoraret Deum. Quid est ergo, « Adoravit » super cacumen virgæ ejus, » id est, filii sui Joseph? An forte tulerat ab eo virgam, quando ei jurabat idem filius, et dum eam tenet, post verba jurantis, nondum illa redita mox adoravit Deum? Non enim pudebat eum ferre tantisper insigne potestatis filii sui, ubi figura magnæ rei futuræ præsignabatur: quamvis in hebræo facillima hujus quæstionis absolutio esse dicatur, ubi scriptum perhibent, « Et adoravit Israël ad caput lecti, » in quo utique senex jacebat, et sic positum habebat, ut in eo sine labore, quando vellet, oraret: nec ideo tamen quod Septuaginta interpretati sunt, nullum vel levem sensum habere putandum est.

QUÆSTIO CLXIII.

ETIAM hic commemorans Jacob promissiones Dei erga se factas, dicit sibi dictum, « Faciam te in congregationes » gentium¹: » quibus verbis magis fidelium vocationem significat, quam carnalis generis propagationem.

QUÆSTIO CLXIV.

« Quod scriptum est, dicente Jacob de Ephræm et Manasse, « Nunc ergo filii tui duo, qui facti sunt tibi in

¹ Gen. XLVIII, 4.

» terra Ægypti prius quam ad te venirem in Ægyptum; » mei sunt, Ephræm et Manasse, tanquam Ruben et Simeon erunt mihi; (natos autem si genueris postea, » tibi erunt;) in nomine fratrum suorum appellabuntur » in sortibus eorum¹: » fallit legentes aliquando, ut existiment ita dictum, tanquam si alios genuisset Joseph, istorum nominibus eos Jacob appellari præciperet: quod non ita est. Verborum quippe ordo contextitur, « Nunc » ergo filii tui duo, qui facti sunt tibi in terra Ægypti » prius quam ad te venirem in Ægyptum, mei sunt, » Ephræm et Manasse, tanquam Ruben et Simeon erunt » mihi, in nomine fratrum suorum appellabuntur in sortibus eorum, » hoc est, simul hæreditatem capient cum fratribus suis, ut simul vocentur filii Israël. Duæ quippe ipsæ tribus adjunctæ sunt, ut excepta tribu Levi, quæ sacerdotalis fuit, duodecim essent quæ terram dividerent, et decimas præberent. Illud autem interpositum est, quod de aliis filiis Joseph si nascerentur dixit.

QUÆSTIO CLXV.

Quod Jacob filio suo Joseph tanquam nescienti voluit indicare, ubi et quando sepelierit matrem ejus, cum et ipse simul fuerit cum fratribus suis²; sed etsi erat tam parvus ætate, ut illud vel curare vel animo retinere non posset, quæ res compulit modo dici? nisi forte ad rem pertinuit commemorare ibi sepultam matrem Joseph, ubi Christus fuerat nasciturus.

QUÆSTIO CLXVI.

Quod ita benedicit nepotes suos Israël, ut dexteram manum minori imponat, majori autem sinistram³, et hoc filio suo Joseph volenti corrigere quasi errantem atque

¹ Gen. XLVIII, 5, 6. — ² Ibid. 7. — ³ Ibid. 14.

nescientem, ita respondet : « Scio, fili, scio, et hic erit in » populum, et hic exaltabitur, sed frater ejus junior major illo erit, et semen ejus erit in multitudinem gentium¹ : » hactenus de Christo accipiendum est, quatenus etiam de ipso Jacob et fratre ejus dictum est : « Quia » major serviet minori². » Secundum hoc enim significavit aliquid prophetice hoc faciendo Israël, quod populus posterior per Christum futurus generatione spiritali, superaturus erat populum priorem de carnali Patrum generatione gloriantem.

QUÆSTIO CLXVII.

Quod dicit Jacob Sichimam se præcipuam dare filio suo Joseph, et addit quod eam possederit in gladio suo et arcu³, quæri potest, quemadmodum valeat ad litteram convenire. Emit enim centum agnis possessionem illam⁴, non cœpit jure victoriae bellicæ. An quia Salem civitatem Sichimorum filii ejus expugnaverunt⁵, et jure belli potuit ejus fieri, ut justum bellum cum eis gestum videatur, qui tantam priores injuriam fecerunt in ejus filia contaminanda? Cur non ergo illis illam terram dedit, qui hoc perpetraverunt, hoc est, majoribus filiis suis? Deinde si modo ex illa victoria glorians, dat eam terram filio suo Joseph, cur ei displicuerunt tunc filii qui hoc commiserunt? Cur denique etiam nunc, cum eos benediceret⁶, exprobrando id commemoravit in factis eorum? Procul dubio ergo aliquod hic latet propheticum sacramentum : quia et Joseph quadam præcipua significatione Christum præfiguravit, et ei datur illa terra, ubi disperdiderat obruendo deos alienos Jacob, ut Christus intelligatur pos-

¹ Gen. XLVIII, 19. — ² Id. XXV, 23. — ³ Id. XLVIII, 22. — ⁴ Id. XXXIII, 19. — ⁵ Id. XXXIV, 25. — ⁶ Id. XLIX, 5.

sessurus gentes diis patrum suorum renuntiantes, et credentes in eum.

QUÆSTIO CLXVIII.

VIDENDUM quomodo dicant Scripturæ, quod assidue dicunt de mortuis : « Et appositus est ad patres suos¹, » vel, « Appositus est ad populum suum. » Ecce enim de Jacob dicitur, jam quidem mortuo, sed nondum sepulto : et ad quem populum apponatur, non in promptu est videre. Ex illo enim populus prior nascitur, qui dictus est populus Israël : qui vero eum præcesserunt, tam pauci justi nominantur, ut eos populum appellare cunctemur. Nam si dictum esset : « Appositus est ad patres suos, » nulla quæstio fieret. An forte populus est, non solum hominum sanctorum, verum et Angelorum, populus civitatis illius, unde dicitur ad Hebræos : « Sed accessistis ad montem » Sion, et ad civitatem Dei Jerusalem, et ad millia Angelorum exultantium²? » Huic populo apponuntur qui hanc vitam placentes Deo finiunt. Tunc enim dicuntur apponi, quando nulla jam remanet sollicitudo tentationum, et periculum peccatorum. Quod intuens ait Scriptura : « Ante mortem ne laudes hominem quemquam³. »

QUÆSTIO CLXIX.

QUADRAGINTA dies sepulturæ, quos commemorat Scriptura, forte significant aliquid poenitentiae, qua peccata sepeliuntur⁴. Non enim frustra etiam quadraginta dies jejuniorum sunt constituti, quibus Moyses et Elias, et ipse Dominus jejunavit⁵ : et Ecclesia præcipuam observationem jejuniorum Quadragesimam vocat. Unde et in hebræo de Ninivitis apud Jonam prophetam scriptum perhibent :

¹ Gen. XLIX, 32. — ² Hebr. XII, 22. — ³ Eccli. XI, 30. — ⁴ Gen. I, 3. — ⁵ Exod. XXXIV, 28; 3 Reg. XIX, 8, et Matth. IV, 22.

« Quadraginta dies et Ninive evertetur¹ : » ut per tot dies, accommodatos videlicet humiliationi poenitentium, intelligantur in jejuniis sua deflevisse peccata, et impetrasse misericordiam Dei. Nec tamen putandum est istum numerum luctui poenitentium tantummodo convenire : alioquin non quadraginta dies fecisset Dominus cum Discipulis suis post resurrectionem, intrans cum eis et exiens, manducans et bibens ; qui dies utique magnæ lætitiæ fuerunt. Nec Septuaginta interpretes, quos legere consuevit Ecclesia, errasse credendi sunt, ut non dicerent : « Quadraginta dies » sed : « Triduum et Ninive evertetur. » Majore quippe auctoritate præditi quam interpretum officium est, prophetico spiritu, quo etiam ore uno in suis interpretationibus, quod magnum miraculum fuit, consonuisse firmantur, Triduum posuerunt, quamvis non ignorarent quod dies quadraginta in hebræis codicibus legerentur, ut in Domini Jesu Christi clarificatione intelligerentur dissolvi abolerique peccata ; de quo dictum est : « Qui » traditus est propter delicta nostra ; et resurrexit propter » justificationem nostram². » Clarificatio autem Domini in resurrectione et in cœlum ascensione cognoscitur. Unde et bis numero, quamvis unum et eundem, Spiritum sanctum dedit, primo posteaquam resurrexit³, iterum posteaquam ascendit in cœlum⁴. Et quoniam post triduum resurrexit, post quadraginta autem dies ascendit ; unum horum, quod posterius factum est, per numerum dierum codices hebræi significant : alterum autem de triduo, quod ad eandem etiam rem pertineret, Septuaginta commemorare, non interpretationis servitute, sed prophetiæ auctoritate voluerunt. Non ergo dicamus unum horum falsum esse, et pro aliis interpretibus adversus alios litigemus, cum et illi qui ex hebræo interpretantur,

¹ Jon. iii, 4. — ² Rom. iv, 25. — ³ Joan. xx, 22. — ⁴ Act. ii, 2.

probenb nobis hoc scriptum esse quod interpretantur ; et Septuaginta interpretum auctoritas, quæ tanto etiam divinitus facto miraculo commendatur, tanta in Ecclesiis vetustate firmetur.

QUESTIO CLXX.

Quod mandavit Joseph ad potentes Ægypti, ut dicerent Pharaoni nomine ejus : « Pater meus adjuravit me, dicens : » In monumento quod ego fodi mihi in terra Chanaan, » ibi me sepelies¹, » quæri potest, quomodo verum sit, cum hæc verba patris ejus, quando de sua sepultura mandavit, non legantur. Sed ad sententiam verba referre debemus, sicut in aliis supra similiter iteratis verbis vel narrationibus admonuimus. Voluntati enim enuntiandæ, et in notitiam perferendæ, oportet verba servire. Fodisse autem sibi Jacob sepulcrum, nusquam superius in Scripturis legitur. Sed nisi fieret, cum in eisdem terris esset, modo non diceretur.

QUESTIO CLXXI.

Quid sibi vult, quod cum pergerent ad sepeliendum Jacob, Scriptura dicit, « Et advenerunt ad aream Atad, » quæ est trans Jordanem²? » Prætergressi sunt enim locum, in quo erat mortuus sepeliendus, millia (sicut perhibent qui noverunt) plusquam quinquaginta : tantum quippe spatii est, plus minus, ab eo loco ubi sepulti sunt Patriarchæ, in quibus et Jacob, usque ad hunc locum, quo eos advenisse narratur. Nam post factum ibi luctum et planctum magnum redierunt ad locum quem præterierant, rursus Jordane transjecto. Nisi forte quis dicat, aliquorum hostium vitandorum causa per eremum eos venisse cum corpore, qua etiam populus Israël ductus est

¹ Gen. l, 5. — ² Ibid. 10.

per Moysen ab Ægypto liberatus. Illo quippe itinere et plurimum circuitur et per Jordanem venit ad Abrahamium, ubi sunt corpora Patriarcharum, id est, ad terram Chanaan. Sed quoquo modo factum sit, ut trans illa loca ad Orientem versus tantum iretur, et inde ad ea per Jordanem veniretur, significationis causa factum esse credendum est, quod per Jordanem venturus erat ad eas terras postea Israël in filii suis.

QUESTIO CLXXII.

« **ET** fecit luctum patri suo septem dies¹. » Nescio utrum inveniatur alicui Sanctorum in Scripturis celebratum esse luctum novem dies, quod apud Latinos Novendial appellant. Unde mihi videntur ab hac consuetudine prohibendi, si qui Christianorum istum in mortuis suis numerum servant, qui magis est in gentiliis consuetudine. Septimus vero dies auctoritatem in Scripturis habet: unde alio loco scriptum est: « Luctus mortui septem dierum, fatui autem » omnes dies vitæ ejus², » Septenarius autem numerus propter sabbati sacramentum præcipue quietis indicium est: unde merito mortuis tanquam requiescentibus exhibetur. Quem tamen numerum in luctu Jacob decuplaverunt Ægyptii, qui eum septuaginta diebus luxerunt³.

QUESTIO CLXXIII.

« **ET** vixit Joseph annos centum-decem, et vidit Joseph » Ephræm filios usque ad tertiam generationem, et filii » Machir filii Manasse nati sunt super femora Joseph⁴. » Cum hos filios filiorum, vel nepotes filiorum dicat Scriptura Joseph vivendo vidisse, quomodo eos jungit illis septuaginta-quinque hominibus⁵, cum quibus Jacob Ægyptum di-

¹ Gen. I, 10. — ² Eccli. xxii, 13. — ³ Gen. I, 3. — ⁴ Ibid. 22. — ⁵ Id. xlvi, 27.

cit intrasse: quandoquidem Joseph senescendo pervenit ut eos natos videret; Jacob autem cum ingressus est in Ægyptum, juvenis erat Joseph, et eum pater moriens quinquagesimum et sextum fere ætatis annum agentem reliquit? Unde constat certi mysterii causa illum numerum, id est, septuagenarium et quinarium Scripturam commendare voluisse. Si autem quisquam exigit, quomodo etiam secundum historiæ fidem verum sit, Jacob cum septuaginta quinque animabus in Ægyptum intrasse; non illo uno die quo venit, ejus ingressum oportet intelligi, sed quia in filiis suis plerumque appellatur Jacob, hoc est, in posteris suis, et per Joseph eum constat in Ægyptum intrasse, introitus ejus accipiendus est quandiu vixit Joseph, per quem factum est ut intraret. Toto quippe illo tempore nasci et vivere potuerunt omnes, qui commemorantur, ut septuaginta-quinque animæ compleantur usque ad nepotes Benjamin. Sicut enim dicit: « Hi filii Liæ, quos » peperit ipsi Jacob in Mesopotamia Syriæ¹, » loquens etiam de iis, qui non erant nati; quia illic parentes eorum, ex quibus nati sunt, pepererat, ibi eos perhibens natos, quoniam causa qua nascerentur ibi nata est, id est, parentes eorum, quos ibi Lia peperit: ita quoniam causam intrandi in Ægyptum Jacob in Joseph habuit, totum tempus quo in Ægypto vixit Joseph, ingressio erat Jacob in Ægyptum per suam progeniem, quæ illo vivo propagabatur, per quem factum est ut ingrederetur.

¹ Gen. xlvi, 15.